

Langsigtede internationale tendenser i den faglige organisering og den politiske venstrefløj

Peder J. Pedersen, Handelshøjskolen i Århus

1. Indledning ¹⁾

Udviklingen af den faglige og politiske arbejderbevægelse er et af de grundlæggende træk i de vestlige landes historie i det 20. århundrede. Begge bevægelser har som bekendt rødder tilbage i det 19. århundrede, men er indtil 1. verdenskrig relativt svage og karakteriseret ved beskeden tilslutning. Mellemkrigsårene har for begge bevægelser i en række lande karakter af en indtrængningsfase. Specielt 1930'erne var som bekendt afgørende år, hvor venstrefløjspartier i nogle lande blev regeringsbærende, mens der i andre lande var tale om brutal undertrykkelse af både den faglige og politiske arbejderbevægelse. I efterkrigsårene er der for den politiske venstrefløj tale om, at indtrængningsfasen med hurtig vækst afløses af en modenhedsfase med svingninger omkring et relativt konstant niveau. For den faglige arbejderbevægelse har der været tale om meget forskellige udviklingsforløb bestemt af, i hvilket omfang fagbevægelsen var i stand til at fastholde de traditionelle arbejdermedlemmer og rekruttere nye medlemmer i den absolut og relativt stigende funktionærgruppe.

I det følgende beskrives nogle få facetter af den meget forskellige udvikling af faglig organisering og politisk venstrefløj i en række OECD-lande i årene 1919-85/87. I afsnit 2

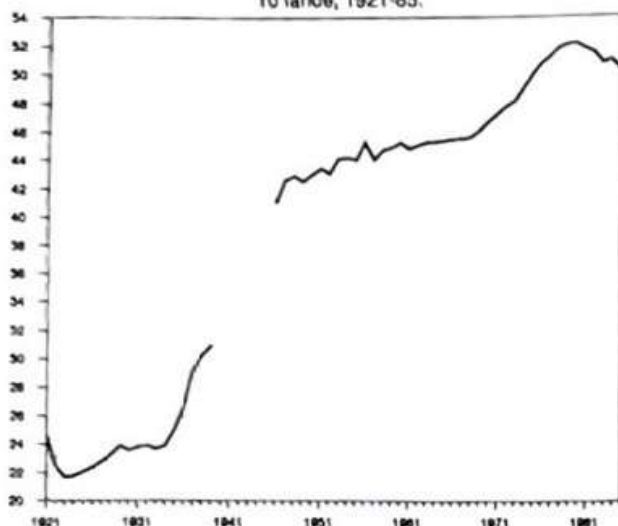
forsøges nogle hovedtendenser udledt ved at se på udviklingen i det "gennemsnitlige OECD-land". I afsnit 3 drøftes nogle karakteristiske forskelle mellem de enkelte lande både mht. niveauet for organisationsgrad og venstreparti-tilslutning og mht. udviklingen over tid. Afsnit 4 indeholder en summarisk analyse af den eventuelle sammenhæng mellem organisationsgrad og venstrepartitilslutning på den ene side og udviklingen i nogle centrale økonomiske størrelser på den anden side, dels for årene i 1930'erne og dels for årene efter den første oliekrise i 1973/74. Endelig indeholder afsnit 5 nogle konkluderende bemærkninger.

2. Langsigtet udvikling i et "gennemsnitligt OECD-land"

Såvidt muligt sammenlignelige data for organisationsgraden blandt lønmodtagere findes for 10 lande for perioden 1921/85.²⁾ På det grundlag er der i fig. 1 vist det uvejede gennemsnit af organisationsgraden i disse 10 lande.

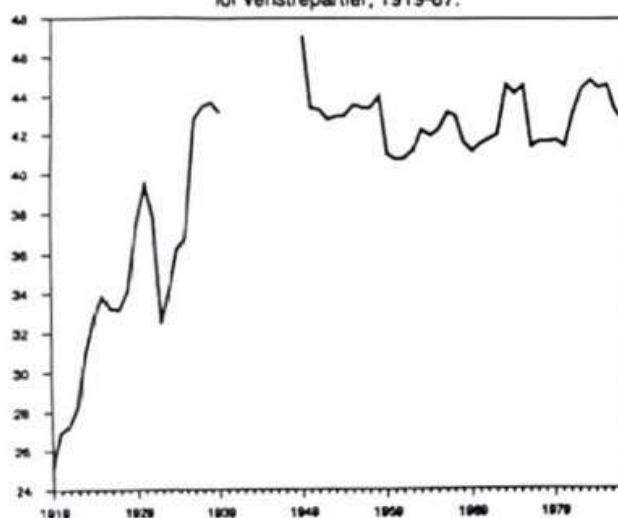
Det ses, at tilbagegang og stagnation i 1920'erne afløses af en tendens til kraftig stigning i 1930'erne. Den samme tendens til kraftig stigning findes i årene under og umiddelbart efter 1. verdenskrig.³⁾ Årene efter 1. verdenskrig var imidlertid præget af et

Fig.1 Uvejlet gns. af organisationsgraden.
10 lande, 1921-85.

meget kraftigt tilbageslag for fagbevægelsen i mange lande, som ikke genfindes i årene efter 1945. Tværtimod er der her tale om en fortsat, omend afsvækket vækst i den gennemsnitlige organisationsgrad i de 10 lande frem til slutningen af 1960'erne. Herefter er der tale om en ny kraftig vækstperiode indtil slutningen af 1970'erne. Endelig er de seneste år fra slutningen af 1970'erne til midten af 1980'erne den længstvarende periode med fald i den gennemsnitlige organisationsgrad i den årrække, som omfattes af fig.1. Den til tider meget forskelligartede udvikling i de enkelte lande diskuteres nærmere i afsnit 3.

Fig.2 Uvejlet gns. af parlamentarisk andel
for venstrepartier, 1919-87.

Den langsigtede udvikling i venstrefløjspartierne parlamentariske andel er illustreret i fig.2, som viser det uvejede gennemsnit af partiernes parlamentariske andel for 11 lande i årene 1919-87.⁴⁾

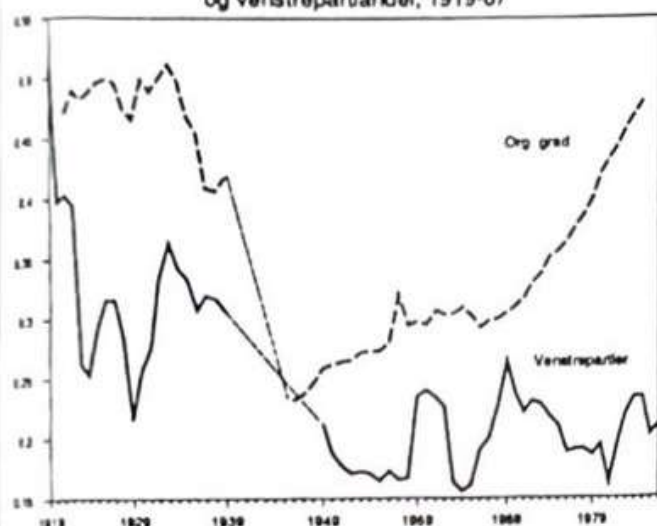
Fig.2 har tydeligt karakter af en "indtrængningskurve" med meget kraftig vækst indtil umiddelbart efter krigen, hvorefter der indtræder en "modenhedsfase", hvor den gennemsnitlige andel stabiliserer sig omkring 42%. Sammenlignet med organisationsgradens udvikling, jvr. fig.1, er den væsentligste forskel den fortsatte vækst i den gennemsnitlige organisationsgrad frem til midten af 1970'erne samtidig med stabiliseringen af den gennemsnitlige venstrefløjsandel.

Umiddelbart tyder en sammenligning mellem fig.1 og 2 på, at organisationsgrad og venstreparti-andel udvikler sig på stort set samme niveau. Udviklingen i gennemsnitsstørrelserne i figurerne dækker imidlertid over betragtelige forskelle i udviklingen i de enkelte lande. Til illustration af forskellene mellem landene vises i fig. 3 udviklingen i variationskoefficienten⁵⁾ for fordelingen af organisationsgrad og venstreparti-andel for perioden 1919/21-1985/87, jvf. også diskussionen nedenfor i afsnit 3.

Det fremgår for det første, at variationskoefficienten i hele perioden har været størst for organisationsgraden.⁶⁾ Der er m.a.o. større forskel mellem landene mht. organisationsgrad end mht. venstreparti-andel. For det andet ses, at spredningen for begge størrelser falder markant fra mellemkrigsårene til de første efterkrigsår. Endelig ses for det tredje, at mens variationskoefficienten forbliver på det lavere niveau, hvad angår venstreparti-andelen, er den stigende, hvad angår fordelingen af organisationsgrader. Stigningen er særlig markant fra omkring 1970, dvs. i samme periode, hvor fig.1 viste en stigning i gennemsnittet. Spredningen stiger m.a.o. mar-

kant samtidig med stigningen i gennemsnittet. Spredningen stiger også i årene fra slutningen af 1970'erne til 1985, hvor den gennemsnitlige organisationsgrad er faldende.

Fig. 3 Variationskoefficient for organisationsgrad og venstrepartiandel, 1919-87

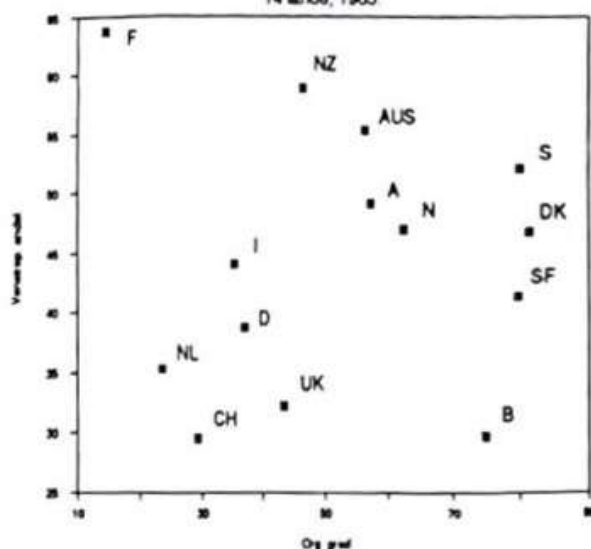

3. Udviklingen i de enkelte lande

Niveauet for organisationsgraden og venstrefløjens parlamentariske andel i 1985 er for en række OECD-lande vist i tabel 1. Organisationsgraden for lønmodtagere varie-

rer, som det ses, overordentlig meget: fra ca. 80% i Danmark, Sverige, Finland og Belgien til ca. 15% i USA og Frankrig.⁷⁾ Venstrefløjens parlamentariske andel varierer noget mindre, fra knap 60% i New Zealand til ca. 30% i Belgien og Schweiz.

Fig. 4 Organisationsgrad og venstrepartiandel, 14 lande, 1985

Sammenhørende værdier for organisationsgrad og venstreparti-andel i 1985 er desuden vist i fig.4. En a priori forventning om en

Tabel 1. Organisationsgrad og venstreparti-andel. 1973 og 1985.

	ORG. GRAD	ORG. GRAD	ÆNDRING	VENSTRE	VENSTRE	ÆNDRING
	1985	1973	1973-85	PARTIER	PARTIER	1973-85
DENM	81.6	62.4	19.2	46.9	49.7	-2.8
SWED	80.3	70.4	9.9	52.2	51.5	0.7
FINL	79.9	68.6	11.3	41.5	46	-4.5
BELG	75	67	8	29.7	31.2	-1.5
NORW	63	57.9	5.1	47.1	49.7	-2.6
OEST	57.9	58.9	-1	49.2	50.8	-1.6
AUST	57	54.7	2.3	55.4	53.6	1.8
NEZE	47	39	8	58.9	63.2	-4.3
UK	43.5	48.1	-4.6	32.2	45.7	-13.5
GERM	37.2	37	0.2	38.8	46.4	-7.6
ITAL	35.5	37.3	-1.8	44.1	44.5	-0.4
CANA	30.2	30.7	-0.5	na	na	na
SWIT	29.3	28.9	0.4	29.5	25.5	4
HOLL	23.6	35.6	-12	35.3	38.7	-3.4
USA	14.8	24.6	-9.8	na	na	na

Tabel 2. Udviklingen i organisationsgraden. Folketællingsår, 1891-1985.

	1891	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1985
AUST	6	9	21	42	44	40	56	55	51	56	57
OEST	na	na	na	na	38	na	62	63	62	58	58
BELG	na	2	5	40	29	39	56	61	65	75	na
CANA	na	na	5	11	9	10	24	29	31	31	30
DENM	na	na	20	47	37	46	53	62	62	79	82
FINL	na	na	4	13	7	12	36	34	57	81	80
FRAN	na	na	na	7	7	na	na	na	21	17	15
GERM	na	6	18	53	34	na	33	37	36	39	37
HOLL	na	na	na	36	30	29	42	39	36	31	24
ITAL	na	na	na	na	na	na	40	22	32	44	36
NEZE	na	na	na	na	na	na	na	44	39	47	na
NORW	na	na	na	20	19	37	50	63	63	63	63
SWED	1	4	7	24	32	48	59	63	66	78	80
SWIT	na	na	na	26	24	26	38	35	29	31	29
UK	11	13	16	48	26	33	44	44	47	53	44
USA	na	5	9	17	10	20	28	29	26	19	15

klar positiv sammenhæng bekræftes ikke af fig.4. Ser man bort fra de to "ekstreme" observationer, Belgien og Frankrig, er der dog tale om en vis positiv samvariation.⁸⁾ Den er imidlertid så svag, at en entydig sammenhæng mellem størrelsen af politisk og faglig arbejderbevægelse klart kan afvises.

Det fremgår også af tabel 1, at ændringerne i organisationsgraden i årene efter det første olieprishock i 1973 er særdeles forskellige i de enkelte lande. I toppen ligger Danmark med en stigning på ca. 20 pct. points, mens der i USA er sket et fald på ca. 10 pct. points fra et i forvejen lavt niveau.⁹⁾ Det uvejede gennemsnit af organisationsgraderne ligger knap 2 pct. points højere i 1985 end i 1973. For venstreparti-andelens vedkommende er der også tale om markante ændringer i nogle af landene, når 1985 sammenlignes med 1973. Det uvejede gennemsnit er i høj grad påvirket af stigningen på 36 pct. points i venstrepartiernes andel i den franske nationalforsamling i 1985 sammenlignet med 1973. For de 14 lande, der er observationer for, falder venstreparti-andelen i 10 af landene. For alle landene excl. Frankrig falder det uvejede

gennemsnit med 3.7 pct. points fra 1973 til 1985. Særlig markant er faldet i Storbritannien og Vesttyskland. Jvf. fig.2 er der tale om et yderligere fald i venstrefløjens gennemsnitlige parlamentariske andel fra 1985 til 1987. Selv om der ikke er tale om store ændringer, synes der således at være et vist belæg for det journalistiske udtryk om "højrebølgen i Europa", som opstod i begyndelsen af 1980'erne.

Udviklingen i organisationsgraden i de enkelte lande over en længere periode er vist i tabel 2 for slutåret 1985 og for "folketællingsår" tilbage til 1891.

Tilbageslaget efter 1. verdenskrig fremgår markant for en række lande. I Belgien, Danmark, Finland og USA nås niveauet fra 1920 først igen i 1940, mens det i Storbritannien først nås igen i 1970'erne.¹⁰⁾ Kun i Sverige er der tale om en næsten ubrudt markant stigning i mellemkrigsårene. Som nævnt ovenfor er billedet markant anderledes efter 2. verdenskrig. Der er ikke her, som efter 1. verdenskrig, tale om noget efterkrigstilbageslag - tværtimod kan der ses en gennemgående

kraftig stigning fra 1940 til 1950 i samtlige lande. Den relativt jævne vækst i den gennemsnitlige organisationsgrad fra omkring 1950 til omkring 1970, jvf. fig.1, dækker, som det ses i tabel 2, imidlertid over, at der i denne periode er fald i organisationsgraden i Australien, Holland, Italien, Schweiz og USA. Endelig er der i årene efter 1970, jvf. tabel 1, tale om meget stor variation mellem landene, hvoraf 9 har en stigning i organisationsgraden fra 1970 til 1985, mens 7 oplever et fald.

Sammenfattende falder organisationsgradens udvikling i de enkelte lande i efterkrigsårene i tre hovedkategorier. En stort set konstant organisationsgrad findes i Australien, Canada, Vesttyskland, Norge, Østrig og Storbritannien. En markant stigende organisationsgrad findes i fire lande, nemlig Belgien, Danmark, Finland og Sverige. Endelig er der tale om markante fald i organisationsgraden i Frankrig, Holland, Schweiz og USA.

Den langsigtede udvikling i venstrepartiernes parlamentariske andel i de enkelte lande er sammenfattet i tabel 3. For de lande, som

har været demokratier gennem hele perioden, fremgår det, at venstrepartierne når "modenhed", forstået som en regeringsduelig parlamentarisk andel - i årene før krigen, bortset fra i Holland. I efterkrigsårene er der tale om svingninger i andelen omkring et konstant niveau i Australien, Danmark, Holland, New Zealand, Storbritannien og Østrig. I Finland er niveauet konstant indtil midten af 1970'erne, hvor der sker et markant fald, mens der i Norge er tale om en faldende trend på et højt niveau, og i Sverige et konstant niveau efter et fald frem til slutningen af 1950'erne. En klar tendens til stigning findes kun i Italien og - på et lavt niveau - i Schweiz. I Belgien er der tilsvarende tale om et markant fald i venstreparti-andelen. Endelig er der i Frankrig tale om et dramatisk udviklingsforløb, hvor venstrepartierne samtidig med etableringen af den 5. republik i slutningen af 1950'erne falder til et meget lavt niveau, som stort set fastholdes indtil den meget markante valgsejr i begyndelsen af 1980'erne i Mitterand's første præsidentperiode. Ved valget til Nationalforsamlingen i 1986 blev venstrepartiernes andel igen redu-

Tabel 3. Venstrepartiernes parlamentariske andel. Folketællingsår, 1920-85.

	1920	1930	1939	1950	1960	1970	1980	1985
AUST	34.7	61.3	39.2	39	37.9	47.2	28.3	55.4
OEST	43.4	43	na	43.6	47.3	47	51.4	49.2
BELG	37.6	37.9	37.7	38.2	40.5	30.2	29.2	29.7
DANM	30.9	41.2	46.3	44.5	43.4	44	48	46.9
FINL	40	41	42	46	50.5	43.5	43.5	41.5
FRAN	31.7	43.6	63.4	57.1	16.6	19.1	35.7	63.7
GERM	42.7	40.2	na	36.3	34	45.2	43.9	38.8
HOLL	25	26	26	35	35.3	30.7	33.3	35.3
ITAL	32.1	na	na	37.6	41.3	46.2	47.3	44.1
NEZE	10.5	25	65.8	42.5	51.2	46.4	44.6	58.9
NORV	16.7	41.3	46.7	56.7	52.7	49	50.3	47.1
SVED	38.9	42.6	53.5	52.2	50.8	53.2	49.2	52.2
SWIT	21.7	26.3	27.8	28.3	27.5	28	30	29.5
UK	8.8	46.7	25.9	50.4	41	51.8	45.2	32.2

ceret til at ligge i underkanten af et europæisk "gennemsnitsniveau".

Udviklingen i forholdet mellem organisationsgrad og venstreparti-andel udviser stor variation mellem landene. En udtømmende forklaring af udviklingen i forholdet kræver et dybtgående kendskab til den historiske udvikling og de institutionelle forhold i de enkelte lande.¹¹⁾ Kun en enkel institutionel faktor, nemlig organiseringen af arbejdslø-

hedsforsikringen, skal tages op her som bidrag til forklaring af en del af forskellen imellem udviklingen i de enkelte lande. I fire lande, nemlig Belgien, Danmark, Finland og Sverige, er arbejdsløshedsforsikringen traditionelt, og i varierende omfang også aktuelt, organiseret i nær forbindelse med fagbevægelsen. I praksis betyder denne organisering af forsikringen, at der i vidt omfang er sammenfald mellem at være forsikret og at være

Fig. 4a. Org. grad i Norge og gns. org. grad i Danmark, Finland og Sverige. 1946-85.

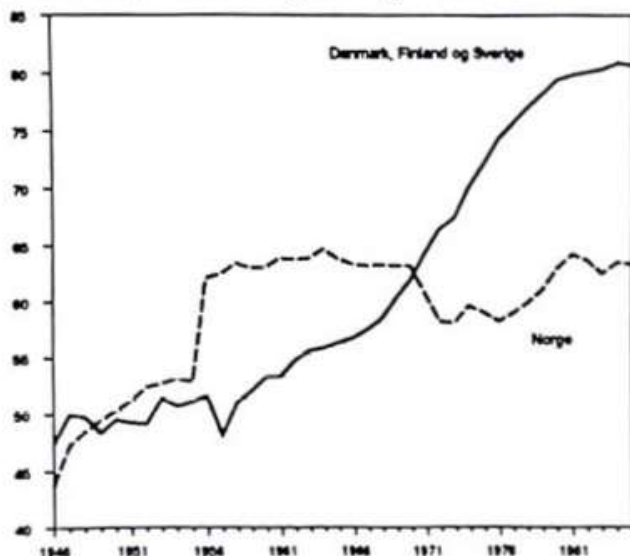

Fig. 4b. Venstrepartiandel, Norge og gns. for Danmark, Finland og Sverige, 1946-87

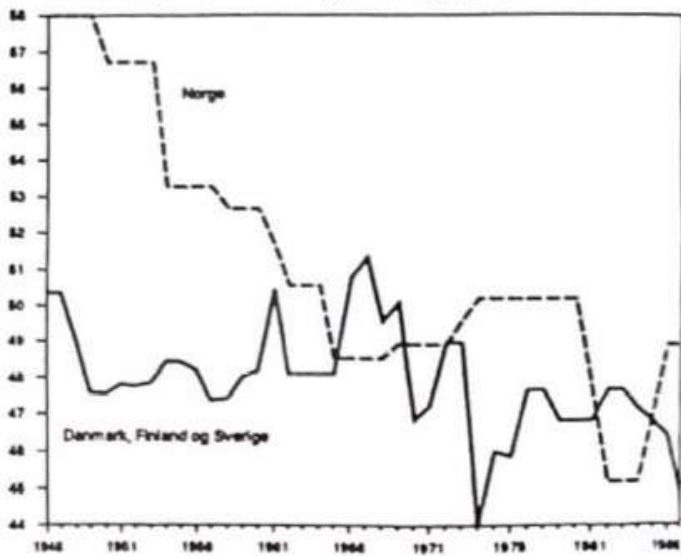

Fig. 5a. Organisationsgrad i Belgien og Holland, 1947-85.

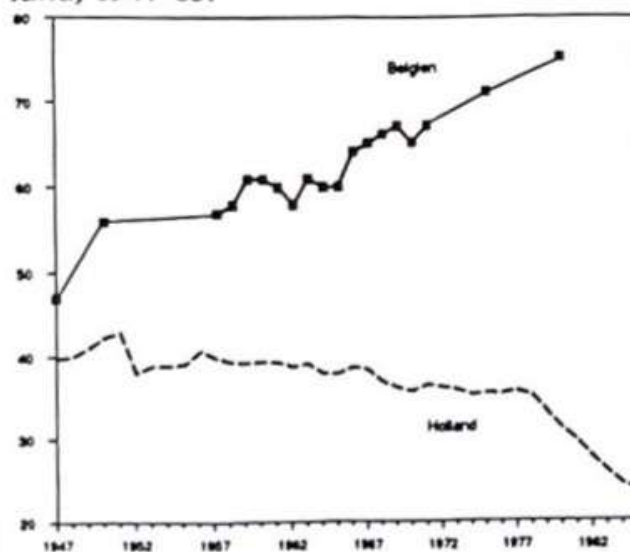
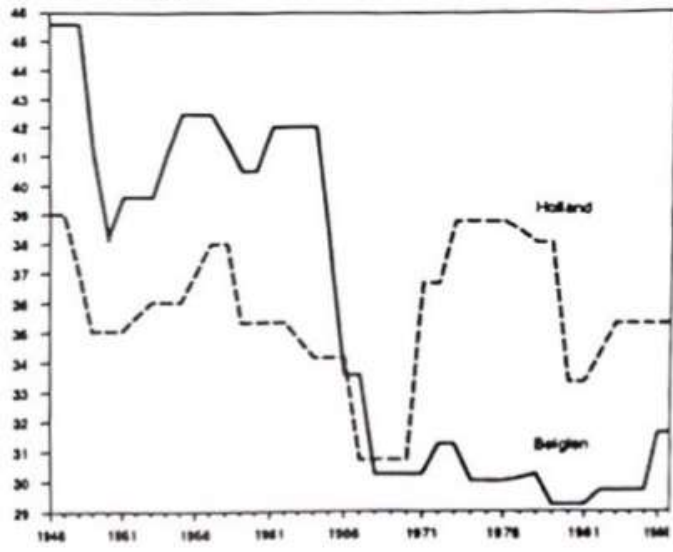

Fig. 5b. Venstreparti-andel i Belgien og Holland, 1946-87.

fagligt organiseret. Der er derfor grund til at antage, at f.eks. arbejdsløshedsrisikoen påvirker organisationsgraden positivt i disse lande, ligesom forholdet bidrager til at forklare det høje niveau for organisationsgraden i disse fire lande, jvf. tabel 1.¹²⁾ I de øvrige lande er arbejdsløshedsforsikringen statsligt organiseret og som hovedregel obligatorisk uden nogen sammenbinding med faglig organisering.

For de nordiske landes vedkommende er denne faktor illustreret i fig. 4a og b.

Fig. 4a illustrerer den kraftige stigning i den gennemsnitlige organisationsgrad i Danmark, Finland og Sverige med sammenhæng mellem forsikring og faglig organisering. I modsætning til denne udvikling ligger organisationsgraden i Norge, hvor forsikringen har været statslig siden 1938, på et konstant niveau gennem de sidste 30 år.¹³⁾ Samtidig illustrerer fig. 4b, at venstrepartierne i stort set hele efterkrigsperioden har udgjort en større andel i Norge end gennemsnitligt i de øvrige nordiske lande.

På tilsvarende måde sammenlignes i fig. 5a og b udviklingen i Belgien og Holland.

Igennem efterkrigsårene sker der knap en fordobling af organisationsgraden i Belgien, samtidig med at den næsten halveres i nabolandet Holland, hvor arbejdsløshedsforsikringen overførtes fra fagligt til statsligt regi i

1952. Den forskellige organisering af forsikringen kan selvsagt ikke forklare hele forskellen mellem organisationsgradernes udvikling i de to lande. Bl.a. kan det voldsomme fald i Holland fra slutningen af 1970'erne jo næppe forklares med en organisatorisk omlægning af forsikringen 25 år før. Forsikringsomlægningen kan derfor primært bidrage til forklaring af forskellen i den trendmæssige udvikling i de to lande. I fig. 5b fremgår, at udviklingen i organisationsgraden ikke kan forklares af en tilsvarende udvikling på den politiske venstrefløj, eftersom venstrepartiernes andel er faldet voldsomt i Belgien, mens den har været relativt stabil i Holland.

4. Faglig organisering, venstrefløj og økonomiske faktorer i to perioder

En høj venstreparti-andel og en høj organisationsgrad opfattes formentlig ofte som synonymer for en omfattende udbygning af velfærdsstaten. I litteraturen har det været drøftet i hvilket omfang, der herigennem skete en påvirkning af den økonomiske udvikling.¹⁴⁾ Udgangspunktet har ofte været, at der i givet fald ville være tale om en overvejende negativ påvirkning.

Med det foreliggende datamateriale er det muligt at give en meget tentativ vurdering af eventuelle sammenhænge på dette område

Tabel 4. Korrelationskoefficienter mellem organisationsgrad og venstreparti-andel og BNP-vækst, arbejdsløshedsændring og lønstigning.

	ORG,BNP	ORG,U	ORG,W	VP,BNP	VP,U	VP,W
1974-85	0.15	-0.08	0.15	0.15	-0.36	0.44
	-	-	-	-	-0.78*	-
1930-39	0.09	-0.2	-0.36	-0.03	0.23	.70
	0.50*	-	-	0.61*	-0.33*	-

Noter: (a) excl. Schweiz, (b) excl. Finland, (c) excl. Frankrig.

ved at sammenholde niveauet for de organisatoriske og politiske variable i de enkelte lande med nogle summariske økonomiske "præstationsmål". Konkret vises i tabel 4 korrelationskoefficienten for to perioder, 1930'erne og årene 1974-85, mellem på den ene side gennemsnitlig organisationsgrad (ORG) og venstreparti-andel (VP) og på den anden side gennemsnitlig BNP-vækst, en arbejdsløshedsindikator (U) og den gennemsnitlige lønstigningstakt (W).¹⁵⁾

Arbejdsløshedsindikatoren, U, er for perioden 1974-85 defineret som ændringen i landets arbejdsløshedsprocent (OECD-definition) fra 1974 til 1985, mens den for 1930'erne er defineret som stigningen i arbejdsløshedsprocenten fra 1930 til det år, hvor arbejdsløsheden er højest, i forhold til niveauet i 1930.¹⁶⁾ W er den gennemsnitlige årlige lønstigningstakt i industrien.

De eneste koefficienter i tabel 4, som nærmer sig et antageligt signifikansniveau, er for korrelationerne imellem venstreparti-andel og lønstigningstakt. Der er m.a.o. en vis indikation for, at lande med relativt stærke venstrepartier i begge perioder har en højere inflationstakt. For 1930'ernes vedkommende er dette dog stærkt påvirket af situationen i Frankrig, som skiller sig ud med en relativt høj lønstigningstakt på 5.6% pr. år samtidig med, at Folkefronten i de sidste tre år af perioden havde en meget høj andel af pladserne i Nationalforsamlingen.

Korrelationen mellem venstreparti-andel og arbejdsløshedsstigning er negativ, men insignifikant for 1974-85. Schweiz er her en ekstrem-observation som følge af lav venstreparti-andel, samtidig med at arbejdsløsheden ikke stiger pga. repatriering af udenlandsk arbejdskraft. Hvis Schweiz ekskluderes, stiger koefficienten til -.78, som er signifikant på 5% niveau. I 1930'erne er korrelationen negativ, men insignifikant, selvom

Frankrig som ekstrem-observation ekskluderes. Den franske udvikling er præget af, at krisen rammer Frankrig sent, således at arbejdsløsheden er lav i 1930, samtidig med at den gennemsnitlige venstreparti-andel som nævnt ovenfor bliver høj pga. den politiske situation sidst i perioden. For korrelationen mellem venstreparti-andel og den anden aktivitetsindikator, vækstraten i BNP, er koefficienten positiv og signifikant på 10% niveau for 1930'erne, igen hvis Frankrig ekskluderes. For perioden 1975-85 er koefficienten insignifikant.

For korrelationerne mellem organisationsgrad og økonomiske variable gælder, at ingen af koefficienterne er signifikant forskellige fra nul. Denne forskel i sammenligning med venstreparti-andelen kunne bl.a. bero på, at det er lettere at skifte parti ved valgene end at gå ud og ind af faglige organisationer. Sammenfattende kan der ud fra tabel 4 udledes en svag indikation for, at lande med en stærkt politisk venstrefløj klarer sig lidt bedre realøkonomisk i konjunktursvage perioder mod til gengæld at have en højere inflationstakt. Der er m.a.o. tegn – omend svage – på, at partiernes "officielle" præferencer også sætter sig igennem i virkeligheden.

5. Afsluttende bemærkninger

Afslutningsvis er der grund til at understrege, at det kun har været muligt at fremdrage nogle få aspekter af udviklingen i den faglige og politiske arbejderbevægelse med brug af højt aggregerede data. Med det udgangspunkt blev der peget på, at den overfladiske lighed mellem udviklingen i det gennemsnitlige eller typiske niveau for organisationsgraden og den politiske venstrefløjs parlamentariske andel dækker over store forskelle i udviklingen landene imellem. I efterkrigsårene er der tale om meget forskellige udviklingstræk for organisationsgraden i de enkelte lande, specielt i årene efter 1973/74. I

Endten af 1980'erne er der således meget ringe samvariation mellem organisationsgrad og venstreparti-andel, når man sammenligner situationen i de forskellige OECD-lande. Der blev peget på, at en faglig organisering eller tilknytning for arbejdsløshedsforsikringen i modsætning til en statslig organisering kan bidrage til at forklare noget af forskellen i udviklingen i de enkelte lande, og specielt kan bidrage til at forklare den høje og stigende organisationsgrad i Belgien, Danmark, Finland og Sverige.

Endelig blev der set på den eventuelle sammenhæng mellem organisationsgrad og venstreparti-andel og økonomiske faktorer, dels i 1930'erne og dels i årene efter 1973. Der findes en svag indikation for, at høj venstreparti-andel i konjunktursvage perioder alt andet lige mindsker stigningen i arbejdsløsheden, som til gengæld ledsages af en højere inflation.

Litteratur

Freeman, R.B. 1988. Contraction and Expansion: The Divergence of Private Sector and Public Sector Unionism in the United States. *Journal of Economic Perspectives*: 63-88.

Kjellberg, A. 1983. *Faglig organisering i tolv länder*. Lund.

Korpi, W. 1985. *Economic Growth and the Welfare State: A Comparative Study of 18 OECD Countries*. Swedish Institute for Social Research. Reprint Series No. 145.

Neumann, G. & E. Rissmann. 1984. Where have all the Union Members gone? *Journal of Labor Economics*: 175-92.

Olson, M. 1982. *The Rise and Fall of Nations*. Yale University Press.

Pedersen, P.J. 1988. *Arbejdsløshedsforsikringen i Danmark. 1911-85*. Mimeo. Handelshøjskolen i Århus.

Visser, J. 1988. *In Search of Inclusive Unionism*. Doctoral Dissertation. Department of Sociology. University of Amsterdam.

Noter:

1. En version af papiret med en mere omfattende datadokumentation m.v. kan rekvireres fra forfatteren.
2. Australien, Canada, Finland, Danmark, Holland, Norge, Sverige, Schweiz, UK og USA. Data kan, mere sporadisk, føres længere tilbage, jvf. tabel 2.
3. Baseret på udviklingen i 7 af de lande, der indgår i fig. 1, idet data for Canada, Norge og Schweiz først findes fra 1920/21.
4. Landene omfatter Belgien, Frankrig og New Zealand samt de i fodnote 1 nævnte lande excl. Canada og USA.
5. Forholdet mellem spredning og middelværdi
6. Sammenligningen skal tages med det forbehold, at der ikke er fuldt sammenfald m.h.t. de lande, der indgår i beregningen af variationskoefficienten for hhv. organisationsgrad og venstreparti-andel.
7. Der er antagelig tale om noget mindre variation i andelen af lønmodtagere, som er omfattet af kollektive overenskomster.
8. Korrelationskoefficienten mellem organisationsgrad og venstreparti-andel er - .01 (!) for alle 14 lande og .51 når Belgien og Frankrig udelukkes.
9. Den amerikanske udvikling diskuteres f.eks. hos Freeman (1988) og hos Neumann & Rissmann (1984).
10. Retableringen af niveauet fra 1920 er forbigående, idet organisationsgraden fra 1978 til 1985 falder med ca. 10 pct. points til et niveau ca. 4 pct. points lavere end i 1920. Kun de kom-

mende år kan vise, om der er tale om en varig nedgang, eller om man i fremtidige økonometriske analyser skal bruge en "Thatcher-dummy" for disse år.

11. For organisationsgradens vedkommende kan henvises til en omfattende behandling af de enkelte landes udvikling hos Kjellberg (1983) og hos Visser (1988).
12. En nærmere analyse af dette aspekt af den danske udvikling findes hos Pedersen (1988).
13. Det voldsomme spring i den norske organisationsgrad i midten af 1950'erne beror på udvidelser af statistikken.
14. F.eks. hos Korpi (1985) og hos Olson (1982).
15. Korrelationskoefficienterne i tabel 4 skal tages med det - yderligere - forbehold, at der ikke er fuld overensstemmelse m.h.t. hvilke lande, der indgår i de enkelte beregninger.
16. Anvendelsen af en anden indikator for 1930'erne beror på, at det med mellemkrigsdata er umuligt at sammenligne niveauet for nationale arbejdsløshedsprocenter.